

Дыстанцыйныя тэхналогіі навучання

На сучасным этапе развіцця грамадства асаблівае значэнне ў методыцы выкладання дысцыплін у ВНУ адводзіцца выкарыстанню дыстанцыйных тэхналогіяў. Новыя адукацыйныя стандарты вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь прадугледжваюць 4-гадовы перыяд навучання. Пры гэтым аб'ём неабходных ведаў і ўменняў, якімі павінны авалодаць будучыя спецыялісты, не скараціўся, а ў некаторых выпадках павялічыўся. Акрамя гэтага, у Рэспубліцы Беларусь інтэнсіўна развіваецца дыстанцыйная адукацыя, якая з'яўляецца важным кірункам дзяржаўнай адукацыйнай палітыкі. Актуальнасць дыстанцыйных тэхналогіяў навучання значна актуалізавалася ў 2020 г. у сувязі з пандэміяй COVID-19. Сістэма адукацыі ў краіне на пэўны час перайшла на электроннае навучанне. У сувязі з гэтым прыярытэтнае значэнне набываюць пытанні дакументавання практык дыстанцыйнага навучання, а таксама распрацоўкі электронных адукацыйных рэсурсаў (ЭАР), якія дазваляюць навучэнцам авалодаць неабходным матэрыялам самастойна ці на адлегласці ад выкладчыка, а выкладчыкам эфектыўна арганізаваць кантроль за вынікамі навучання.

Электронныя адукацыйныя рэсурсы з'яўляюцца эфектыўнымі сродкамі для дыстанцыйнага авалодання мовамі як самастойна, так і пад кіраўніцтвам выкладчыка. Яны атрымалі распаўсюджванне не так даўно, у канцы ХХ ст., пасля развіцця сродкаў мультымедыя і сеткі Інтэрнэт. Дзякуючы гэтаму стала магчымым вывучэнне роднай / замежнай мовы ў жывой, творчай, цікавай і натуральнай формах, і самае галоўнае, значна павялічылася эфектыўнасць навучання.

Электронны адукацыйны рэсурс – гэта навучальны рэсурс, прадстаўлены з дапамогай інфармацыйных тэхналогіяў, які ўключае сістэматызаваную інфармацыю для ажыццяўлення вучэбнай дзейнасці, а таксама фонды для прымянення ведаў на практыцы і ацэнкі сфармірава-

ных кампетэнцый. Эфектыўнае навучанне павінна забяспечваць усе кампаненты адукацыйнага працэсу: не толькі атрыманне новых ведаў, але і практычнае іх выкарыстанне, а таксама атэстацыю, або кантроль засваення атрыманых ведаў. У сувязі з гэтым любы ЭАР павінен мець тэарэтычны, практычны і кантрольныя раздзелы.

У ходзе распрацоўкі ЭАР неабходна ўлічваць шэраг патрабаванняў – тэхнічныя, эрганамічныя і эстэтычныя. Асноўныя перавагі ЭАР у навучанні беларускай мове: магчымасць авалодання вучэбным матэрыялам дыстанцыйна, рэалізацыя індывідуальнага падыходу ў навучанні, забяспечэнне прыватнасці, стварэнне псіхалагічна камфортнай атмасферы для навучэнца і інш.

У сваю чаргу падрыхтоўка ЭАР мае складанасці, напрыклад фінансавыя, паколькі неабходны дадатковыя сродкі на яго падрыхтоўку і абнаўленне. Немалаважная праблема – кадравыя пытанні: у многіх выпадках выкладчыкі-мовазнаўцы не валодаюць на дастатковым узроўні ведамі і ўменнямі ў галіне тэхнікі і інфармацыйных тэхналогіяў, якія патрабуюцца для распрацоўкі і выкарыстання ЭАР.

Для павышэння эфектыўнасці дыстанцыйнай формы навучання многія ВНУ перайшлі на тэхналогію ЭАР. Напрыклад, у Беларускім дзяржаўным універсітэце інфарматыкі і радыёэлектронікі (БДУІР) выкарыстоўваюцца электронныя рэсурсы вучэбнай дысцыпліны (ЭРВД), якія структураваны па модульным прынцыпе і забяспечваюць паслядоўнае засваенне прадмета. Распрацавана тыпавая форма такіх рэсурсаў: вучэбная праграма дысцыпліны; тэорыя (курс лекцый, дыферэнцыраваны па раздзелах і тэмах, уключаючы мультымедыйныя прэзентацыі і відэаматэрыялы); практыка (сістэма практычных заданняў і тэстаў, лабараторны практыкум, метадычныя ўказанні для выканання кантрольных работ, метадычныя ўказанні па курсавым праектаванні і інш.) і кантроль ведаў (кантрольныя пытанні

і тэсты). ЭРВД забяспечвае студэнта БДУІР усім неабходным матэрыялам для авалодання вучэбнай дысцыплінай.

На кафедры агульнаадукацыйных дысцыплін універсітэта падрыхтаваны і актыўна выкарыстоўваюцца ў навучальным працэсе ЭРВД па вучэбных дысцыплінах “Беларуская мова (прафесійная лексіка)” і “Беларуская мова (культура маўлення)”. Яны актыўна задзейнічаны ў дыстанцыйным навучанні і з’яўляюцца эфектыўнымі інструментамі для самастойнага асваення дысцыпліны ў час каранцінных мерапрыемстваў. Абодва ЭРВД маюць наступную структуру: “Праграма па вучэбнай дысцыпліне”, “Тэарэтычны раздзел”, “Практычны раздзел”, “Кантроль ведаў”, “Літаратура”.

Матэрыял унутры раздзелаў арганізаваны як гіпертэкст. Выкарыстанне гіперспасылак дае магчымасць хутка перамяшчацца па модулях і заданнях курса. Увесь неабходны праграмны матэрыял (тэарэтычны і практычны) сабраны ў адным месцы, студэнт у любы момант можа паўтарыць тэмы папярэдніх перыядаў навучання. Распрацаваныя ЭРВД разлічаны на навучанне беларускай мове ў тэхнічнай ВНУ і арыентаваны найперш на сферу інфарматыкі і вылічальнай тэхнікі. Напаўненне неабходнае і дастатковае для вывучэння дысцыплін як самастойна, так і пад кіраўніцтвам выкладчыка. Практычны матэрыял падабраны з улікам запытаў студэнтаў і іх будучай прафесійнай дзейнасці. Вялікая ўвага аддаецца працы з навуковым тэкстам, а таксама тэмам на развіццё камунікацыйных кампетэнцый. Напаўненне мультымедыя ЭРВД вызначаецца тэмай, якая вывучаецца. Гэта асабліва важна для дыстанцыйнага навучання, бо без аўдыякантэнт у сродках навучання мове (як роднай, так і замежнай) цяжка сфарміраваць правільнае маўленне.

Вопыт выкарыстання ЭРВД па дысцыплінах “Беларуская мова (прафесійная лексіка)” і “Беларуская мова (культура маўлення)” у перыяд каранцінных мерапрыемстваў па COVID-19 паказваў, што без інтэрактыўных зносін выкладчыка і студэнта апошняму цяжка набыць неабходны ўзровень моўнай кампетэнцыі. Практыка дыстанцыйнага навучання засведчыла, што матэрыялы ЭРВД ці іншых сродкаў электроннага навучання эфектыўна выкарыстоўваюцца на этапе выпрацоўкі ўменняў і навыкаў, а таксама ў час самастойнай дзейнасці. Навучэнец можа выбраць практычныя заданні, якія адпавядаюць яго ўзроўню валодання мовай, інтарэсам, патрэбам. Такая форма працы развівае здольнасці да самаарганізацыі, самаарганізацыі, самакантролю.

На этапах вывучэння новага матэрыялу і кантролю выкладчыка і студэнт абавязкова павінны кантактаваць. Узаемадзеянне выкладчыка са сту-

дэнтамі можна арганізаваць пры дапамозе бясплатных рэсурсаў – Zoom, Skype, Viber і іншых, але яны не дазваляюць сумясціць інтэрактыўны, інфарматыўны і кантрольны элементы дыстанцыйнага навучання ў неабходнай ступені. Пры навучанні мове абавязковай умовай з’яўляецца чаргаванне інтэрактыўных кансультацый або заняткаў па відэа-канферэнц-сувязі і самастойнай працы студэнтаў з ЭРВД ці іншым электронным вучэбна-метадычным рэсурсам. Менавіта такая форма дыстанцыйнага навучання дае станоўчы вынік.

Дасягнуць вышэйзгаданых умоў дазваляюць адукацыйныя платформы, якія сёння актыўна выкарыстоўваюцца ў дыстанцыйнай адукацыі. Найбольш вядомыя і папулярныя з іх Coursera, Microsoft Teams, EdX, eFront і інш. У многіх навучальных установах шырока выкарыстоўваецца адукацыйная платформа Moodle, якая цалкам адпавядае асноўным патрабаванням у навучанні.

Віртуальная шматфункцыянальная платформа Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) вядомая на рынку адукацыйных паслуг з 2002 г. Гэта свабодны (распаўсюджваецца па ліцэнзіі GNU GPL) вэб-дадатак, які дае магчымасць ствараць сайты для анлайн-навучання і арыентаваны на арганізацыю ўзаемадзеяння паміж выкладчыкам і навучэнцам, падыходзіць для традыцыйнага дыстанцыйнага навучання і дадатковай падтрымкі звычайнага вочнага навучання [1, с. 128].

Вопыт выкарыстання дадзенага сродку ў электронным навучанні паказваў, што платформа Moodle добра адаптавалася пад спецыфіку дысцыпліны “Беларуская мова” ў тэхнічных ВНУ: сумясціла выкарыстанне ЭРВД і іншых электронных навучальных матэрыялаў, а таксама забяспечыла магчымасць інтэрактыўных зносін паміж выкладчыкам і студэнтам. Асноўныя перавагі Moodle:

– даступны і эрганамічны інтэрфейс. Практыка прадэманстравала, што большасць карыстальнікаў Moodle (як выкладчыкі, так і навучэнцы) без дадатковага навучання самастойна авалодалі асноўным функцыяналам платформы і выказваліся аб зручнасці выкарыстання;

– структура электронных матэрыялаў, якія захоўваюцца ў Moodle, можа мадыфікавацца і пастаянна змяняцца, у залежнасці ад патрэб навучальнага працэсу, ёсць магчымасць выкарыстоўваць дадатковыя модулі для пашырэння функцыяналау платформы;

– Moodle мае вялікую разнастайнасць элементаў і рэсурсаў курсаў: відэаканферэнцыя

BigBlueButton, гласарый, заданне, інтэрактыўны кантэнт, лекцыя, адваротная сувязь, апытанне, семінар, тэст (розных тыпаў), форум, чат, гіперспасылка, кніга, папка, тлумачэнне, старонка, файл і інш. Як бачым, платформа дазваляе выкарыстоўваць разнастайны кантэнт рознага фармату і чаргаваць інтэрактыўнае і самастойнае навучанне.

У выкладанні беларускай мовы ў ВНУ перавагамі Moodle назавем: магчымасць бесперапыннага маніторынгу дзейнасці як выкладчыка, так і навучэнца; наяўнасць рэдактара; магчымасць правядзення аддаленай атэстацыі студэнтаў; адсутнасць спаму; наяўнасць адраснай рассылкі паведамленняў, адзнак і каментарыяў на e-mail; магчымасць устаноўкі тэрмінаў выканання заданняў і інш.

Разам з перавагамі можна адзначыць і шэраг недахопаў Moodle, а таксама праблем, якія ўзніклі ў працэсе дыстанцыйнага выкладання беларускай мовы. У перыяд масавага электроннага навучання платформа Moodle паказала сябе як досыць патрабавальны да сервера прадукт і падчас высокай нагрузкі на сервер давала збой у працы. Акрамя гэтага, арганізацыя заняткаў па відэа-канферэнц-сувязі патрабуе прафесійнага тэхнічнага забеспячэння і абсталявання як арганізатараў мерапрыемстваў, так і ўдзельнікаў. На практыцы гэтую ўмову не заўсёды можна выканаць у поўнай ступені.

Літаратура:

1. Корень, А. В. Использование электронной образовательной среды Moodle в создании интерактивных учебных курсов нового поколения. Территория новых возможностей / А. В. Корень // Вестник Владивостокского государственного университета экономики и сервиса. – Т. 1. – 2013. – № 3. – С. 127–138.

Да іншых важных праблем, якія суправаджаюць выкарыстанне Moodle, можна аднесці:

- нагрузка выкладчыка ў фармаце электроннага навучання нашмат вышэйшая, чым пры звычайным навучанні, у першую чаргу па часе;

- дыстанцыйнае навучанне патрабуе ад навучэнцаў высокай матывацыі. Практыка выкарыстання электроннага навучання паказала, што не ўсе студэнты здольныя да самадyscyпліны і самаарганізацыі;

- існуе пэўная праблема ў доказнасці сапраўднасці вынікаў навучання. Выкладчыку часта цяжка вызначыць, што заданне выканана навучэнцам самастойна;

- калі студэнцкія групы вялікія, цяжка праводзіць занятак ці кансультацыю па відэа-канферэнц-сувязі, з'яўляюцца разнастайныя гукавыя ці іншыя перашкоды.

У цэлым вопыт выкарыстання платформы Moodle у адукацыйным працэсе па дысцыплінах “Беларуская мова (прафесійная лексіка)” і “Беларуская мова (культура маўлення)” можна ахарактарызаваць як станоўчы. Прымяненне названай віртуальнай адукацыйнай платформы пры ўмове захавання адзначаных вышэй умоў (змешанае навучанне) з'яўляецца эфектыўным і перспектыўным сродкам фарміравання моўных кампетэнцый.